

ANATOL MORARU: PORTRET DE CREAȚIE

Dorina ROTARI

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6230-3714>

Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat. Acest articol abordează activitatea multiaspectuală a scriitorului, profesorului, publicistului și criticului literar Anatol Moraru. Titular al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și din România, Anatol Moraru se remarcă printr-o amplă activitate literară, științifică și didactică, publicând lucrări despre creația lui Ion Druță și Dumitru Matcovschi, un volum de studii, articole, cronici, precum și peste 30 de articole științifice în volume colective și antologii. În literatura română contemporană, scriitorul se impune printr-o proză dezinhibată despre condiția tragicomică a basarabeanului, printr-o scriitură ingenioasă, provocatoare și persiflantă, alimentată de experiențe livești și reale, ce vădește o exuberanță a expresiei și „o plăcere a spunerii”.

Cuvinte-cheie: scriitor, profesor, publicist, critic literar, proză.

Anatol Moraru: creative portrait

Abstract. This article explores the multifaceted activity of the writer, teacher, publicist and literary critic Anatol Moraru. Holder of the "Alec Russo" State University in Bălți, member of the Union of Writers from the Republic of Moldova and from Romania, Anatol Moraru stands out for his extensive literary, scientific and didactic activity, publishing works on the creation of Ion Druță and Dumitru Matcovschi, a volume of studies, articles, chronicles, as well as more than 30 scientific articles in collective volumes and anthologies. In contemporary Romanian literature, the writer imposes himself through an uninhibited prose about the tragicomic condition of the Bessarabian, through an ingenious, provocative and persuasive writing, fueled by bookish and real experiences, which shows an exuberance of expression and "a pleasure of speaking".

Keywords: writer, teacher, publicist, literary critic, prose.

MORARU, Anatol (18.IX.1958, Scumpia, Fălești), scriitor, critic literar. După absolvirea școlii medii din localitatea natală (1965-1975), își face studiile la Facultatea de Litere a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, specialitatea „Limba și literatura română” (1980-1984). Urmează doctoratul la Institutul de

Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Republica Moldova (1986-1989). Din 1989, este titular al Catedrei de literatură română și universală a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. Activează în calitate de redactor-asociat al revistei „Semn” (1995-2013), redactor-șef al publicației periodice independente „Accent provincial” (2000-2004), redactor-șef al revistei „Confluente bibliologice” (2005-2012), prezentator de emisiuni culturale la Moldova I (din 2013), redactor-șef al portalului de știri nordnews.md. (2018-prezent). Este membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2004) și membru al Uniunii Scriitorilor din România (2012). Semnează peste 80 de articole de critică literară, eseuri, studii, nuvele publicate în „Basarabia”, „Semn”, „Contrafort”, „Limba Română”, „Revista de lingvistică și știință literară”, „Literatura și Arta”, „Lecturi filologice”, „Metaliteratură”, „Jurnal de Chișinău”, „Timpul”, „Stare de urgență”, „Dilema veche”, „Chronos”, „Hyperion”, „Convorbiri literare”, „New York Magazine”, „Sud-Est”, „Scriptor”. În 2012 s-a învrednicit de Premiul Festivalului Internațional *Lucian Blaga*, Chișinău, pentru întreaga activitate literară, iar în 2018 i-a fost decernată Diploma Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Este Cetățean de onoare al orașului Louisville, Kentucky, SUA (2003) și Cetățean de onoare al satului Scumpia, Fălești (2012).

Scriitorul Anatol Moraru debutează editorial în 2002 cu volumul de nuvele *Nou tratat de igienă*, apreciat cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru debut (2002), Premiul Fundației Culturale Române pentru debut (2002) și Premiul de debut „Cartea de Top” al Salonului Internațional de Carte din Chișinău (2003). Urmează romanul *Turnătorul de medalii* în 2008; volumul de povestiri *Nu mă tentează*, 2011 (Premiul Salonului Internațional de Carte din Chișinău pentru proza scurtă, 2012); volumul de proză scurtă *Confidența unui loser*, 2013 (Premiul Salonului internațional de Carte din Chișinău pentru proza scurtă, 2014); antologia de proză scurtă *Toți sunt unu*, 2013; volumul de proză scurtă *Punct de vedere*, 2017 (Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru proza scurtă, 2018).

Anatol Moraru se remarcă și printr-o amplă activitate științifico-didactică, publicând lucrarea *Ion Druță. Opera epică și dramatică* (2010), minimonografia *Dumitru Matcovschi: opera lirică, epică și dramatică* (2014), volumul de studii, articole, cronici *Scurtmetraj fără final* (2019), apreciat cu Premiul special al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Este prezent cu studii și articole în peste 30 de volume colective și antologii: *Probleme ale literaturii moldovenești*, Chișinău, 1990; *Literatura română postbelică* (coautor), Chișinău, 1998; *Orientări artistice și stilistice în literatura contemporană*, Chișinău, 2003, *Opera lui Ion Druță: Univers artistic, spiritual, filozofic*, Chișinău, 2004; *Fenomenul artistic Ion Druță*, Chișinău, 2008; *Simphonie en philology majeure*, Chișinău, ULIM, 2009; *Strategii actuale în lingvistică, glotodidactică și știință literară*, Bălți, 2009; *Nicolae Esinencu. Spectacolul operei*, Chișinău, 2011; *Discurs critic și variație lingvistică. Noi perspective de investigație: receptări, analize deschideri*, Suceava, 2011;

Vladimir Beșleagă, *omul luminat*, Chișinău, 2011; *Literatura în totalitarism și post-totalitarism: teorii, practici și politici de reprezentare*, Chișinău, 2012; *Almanahul literar De la Nistru pîn'la Tisa*, Chișinău, 2012; *În dialog cu Omul și despre Om* (interviuri și schițe de portret), Chișinău, 2013; *Pavel Balmuș sau Forța inepuizabilă a unui intelectual*, Chișinău, 2013; *Antologia de proză scurtă Nouvelle de Moldavie*, Paris, 2013; *Esturi și Vesturi: literatură, filosofie, cultură*, Chișinău, 2013; *Petru Cărare – scriitor nonconformist*, Chișinău, 2013; *Sergiu Pavlicencu. Cartea unui destin*, Iași, Tipo Moldova, 2014; *Antologia de proză scurtă Nase Zrcadlo (Oglinda noastră)*, Praga, 2014; *Cartea prozei 2015*, Chișinău, 2015; *Eugen Cioclea în dioptria criticii și studiilor literare*, Chișinău, 2015; *Nicolae Esinencu – Viața și Opera literară (ca)într-o carte* (antologator Vitalie Răileanu), Iași, 2016.

În literatura română contemporană, Anatol Moraru se remarcă printr-o scriitură ingenioasă, (autor)ironică și persiflantă, alimentată de experiențe reale și livrești. Volumul de debut, *Nou tratat de igienă* (2002), prezintă, într-un mod savuros, viața campusului universitar bălțean, cu intrigile intrinseci și experiențele existențiale care l-au marcat pe autor. Surprinde, în special, voluptatea discursului și verva discursivă, îmbinând limbajul direct din viață cu referințe intertextuale convertite parodic: „Cum să nu-i dai dreptate bătrânului Schopenhauer? s-a întrebat în gând profesorul Ion Duca, de unde, domnule, fericire? Totu-i praf... de spălat... Lumea-i ca și dâșii” (Moraru, 2002, p. 17).

Cărțile următoare readuc același topos literar și aceeași exuberanță a exprimării. Realitatea „bolțeană” este surprinsă în *Turnătorul de medalii* (2008) pe două linii narative, una ficțională, avându-l în centru pe studentul Dorin Pânzaru, a doua memorialistică, documentară, susținută de lectorul-narator. Nelipsite sunt secvențele metaliterare, referințele intertextuale și inserțiile (auto)ironice, definitorii pentru scriitura lui Anatol Moraru. Romancierul este un căutător în sfera resurselor scripturale, cartea fiind „deschisă”, după propria mărturisire, unor varii interpretări: „De unde nici nu pot să știu ce va fi în esență narațiunea dată: «artă de a iubi», «tratament de luptă», «carte ușoară», adică un «romance story», «povestire decoltată», «roman de gară», «cronică a trivialității existenței», «roman epidermic»... Ar putea rezulta, risc să afirm, «un mozaic de glume», ca la Kurt Vonnegut... Mai știu că nu va fi un text corpulent ca al lui Norman Mailer-americanul, știe lumea, dacă nu scrie 1000 de pagini, nici nu-l consideră roman. Principalul e să fie literatură spre luminarea și delectarea cititorului, adică să aibă read-appeal” (Moraru, 2008, p. 12). Prin *Turnătorul de medalii*, scriitorul se înscrie „în cel mai recent pluton al prozei românești din Basarabia”, dar, cum remarcă subtil exegetul Nicolae Leahu în prefața cărții, „În front, este, totuși, un insolit: nu are intensitatea gravă a lui Constantin Cheianu, la fel cum nu e un administrator de palme retorice ca Sandu Vaculovski. Poziționat undeva între Iulian Ciocan și Vasile Ernu, el explorează cam același rezervor de amintiri *made in U.R.S.S.*” (Moraru, 2008).

Volumul de povestiri *Nu mă tentează* (2011) îmbină cronica aceluiași oraș provincial cu istoria de viață a unui personaj obosit de spleenul existențial și profesional: „Trecut-au anii cum trecură și am înțeles că va trebui să-mi consum zilele date de Dumnezeu (câte or fi, cum or fi...) în acest perimetru universitar și în această urbe, răsadniță a spleenului”. Dincolo de acest cadru (relativ îngust) se proiectează crizele noastre permanente (identitară, socială, financiară, spirituală etc.), precum și condiția dramatică a omului căruia „i se încalcă dreptul de a fi OM”. Lucrarea este, cum observă Maria Pilchin, „opera vieții anterioare, sinteza unei odisei, mai bine zis, cartea te apropie de o viață în realismul ei intim, privat...” (Pilchin, 2012).

Următorul volum de proză, *Confidența unui loser* (2013), poate fi perceput ca o continuare a cărții precedente, întrucât readuce în prim-plan același personaj marcat de „criză”, purtând masca ludicului și a (auto)ironiei, asumându-și eșecurile existențiale de la „înălțimea” experienței de viață. Cele mai recente nuvele reunite în volumul *Punct de vedere* (2017), chiar dacă vădesc „o plăcere a spunerii” și un joc discursiv ingenios, marchează totuși o schimbare de accent, ieșind treptat din sfera ludicului și adoptând o atitudine mai gravă în raport cu situațiile de viață descrise. Aceste narațiuni constituie o cronică a dramelor cotidianului, prezentate ironic, ludic și tragic de mai multe voci care interferează. Cum susține pertinent cercetătoarea Nina Corcinschi, „*Punct de vedere* e o «democratizare» a prozei lui Anatol Moraru în favoarea polifoniei, a adevărilor multiple, acreditate de vocea naratorului/autorului plus alte voci și puncte de vedere ale personajelor. Împreună, acestea mărturisesc, din percepții diferite ce se luminează reciproc, despre complexitatea umană și condiția tragi-comică a basarabeanului de ieri și de azi (Corcinschi, 2017, p. 38). Și la nivel structural se remarcă în acest volum o explorare iscusită a tehnicilor narative, rezultând o „construcție naratologică experimentală”, în care autorul „testează din mers schimbarea perspectivelor” (Ciobanu, 2019).

Reflectând micile „drame ale cotidianului”, proza lui Anatol Moraru se înscrie, ca subiect și scriitură, în proza autenticistă. Autorul devoalează, cu umor și ironie subtilă, laturile grotești ale unei lumi dominate de contradicții multiple, iar inserțiile livrești și metatextuale conturează mai pregnant amestecul de universuri eterogene surprinse de un intelectual veritabil.

SCRIERI: *Nou tratat de igienă* (nuvele), Chișinău, 2002; *Turnătorul de medalii* (roman), Chișinău, 2008; *Ion Druță. Opera epică și dramatică*, Chișinău, 2010; *Nu mă tentează* (povestiri), Chișinău, 2011; *Confidența unui loser* (proză scurtă), București, 2013; *Toți sunt unu* (antologie de proză scurtă), Iași, 2013; *Dumitru Matcovschi. Opera lirică, epică și dramatică*, Chișinău, 2014; *Punct de vedere* (proză scurtă), Iași, 2017.

Bibliografie critică: Marius Chivu, *Un basarabean târgoviștean*, „România literară”, 2002, 50; Margareta Curtescu, *Nou tratat de igienă stilistică*, „Contrafort”, 2002, 9-10; Vitalie Răileanu, *Confidență și confiență în „Nou tratat de igienă”*,

„Limba Română”, 2002, 11-12; Grigore Chiper, *Doamne! Ce mizerie și ce lume nebună!*, „Sud-Est”, 2003, 2; Iulian Ciocan, *De la sămănătorism la postmodernism*, în: *Incursiuni în proza basarabeană*, Chișinău, 2004, 27-28; Maria Șleahțișchi, *Totul despre el...*, în: *Cerc deschis: Literatura română din Basarabia în postcomunism*, Iași, Timpul, 2007, 143-145; *Dicționarul scriitorilor români din Basarabia. 1812-2006*, Chișinău, 2007; Ciobanu Vitalie, *Turnătorul de medalii sau Aventuri în casa de sticlă*, „Viața românească”, 2009, 3-4; Grigore Chiperi, *Dialog, narațiune și strategii narative non-stop*, „Contrafort”, 2008, 10; Ana Chetrari, *Direct – „Discret” în turnare de forme*, „Timpul”, 2008, dec.; Vitalie Ciobanu, *Literatura tânără din Basarabia – exigențe fertile*, „Contrafort”, 2008, 11-12; Vitalie Răileanu, *Masca ironică sau triumful asupra uitării la Anatol Moraru*, „Limba Română”, 2009, 5-6; Nicolae Leahu, *Despre libera circulație a mărfurilor intertextuale*, în: *Comedia umană și vodevilul peceneg*, Iași, Timpul, 2008, 169-176; Vitalie Răileanu, *Confidență și confiență în „Nou tratat de igienă”*, în: *Chei pentru labirint*, Chișinău, 2009, 110-114; Aliona Grati, *Romanul postsovietic de la est de Prut și modelul european*, „Timpul”, Iași, 2009, 9 sept.; Vasile Gîrneț, *Marginalii la o aniversare*, „Contrafort”, 2009, 9-10; Ion Urușciuc, *Lumea bolțeană a lui Anatol Moraru*, ionurusciuc.wordpress.com, 2008; Eugenia Guzun, *Speranța e în tânăra generație...*, „Cronos”, Iași, 2009, 1-2; Nina Corcinschi, *Ipostaze ale naratorului din „Nou tratat de igienă”*, „Metaliteratură”, 2010, 1-2; Călin Ciobotari, *Primăvară de Bălți, reverențe din Copou...*, „Revista română”, Iași, 2010, 2; Aliona Grati, *Comedii și „tragodii” basarabene*, „Timpul”, Iași, 2010, 141, nov...; Aliona Grati, *Despre imaginarul antropologic al romanului basarabean actual (III)*, „Sud-Est”, 2010, 4; *Dicționarul scriitorilor români din Basarabia. 1812-2010*, Chișinău, 2010, 372-373; Dumitru Crudu, *Un roman despre sex, alcool și neocomunism*, „Timpul”, 2011, ian.; Nicolae Rusu, *Romanul ca un preludiu*, „BiblioPolis”, 2011, 2; Nina Corcinschi, *Anatol Moraru: „medalii” în alb și negru*, „Argeș”, 2011, nov.; Dumitru Crudu, *Proza de după postmodernism*, „Timpul”, 2011, 18 noiembr.; Marius Chivu, *Arta de a fi umorist*, „Dilema veche”, 2011, 409, 15-21 dec.; Veaceaslav Dolgov, Victor Brumaru, *Anatol Moraru sau peisajul povestirilor tentante*, „BiblioPolis”, 2012, 1; Inna Sîtari, *Vigoarea esenței*, „Timpul”, 2012, 17 febr.; Virgil Botnaru, *„Nu mă tentează”*, „Timpul”, 2012, 17 febr.; Maria Pilchin, *„Nu mă tentează” de Anatol Moraru sau Cartea ca di(a)vertisment*, „Timpul”, 2012, mai; Ivan Pilchin, *O altă carte de nisip*, „Timpul”, 2012, mai; Mircea V. Ciobanu, *Tentațiile unui post-postmodernist*, „Sud-Est”, 2012, 2; Grigore Chiper, *Călătorie la capătul literaturii*, „Contrafort”, 2012, 3-4; Nina Corcinschi, *Textualizarea realității în noua proză scurtă din Republica Moldova*, în: *Interdisciplinary Resarches in The 21 st Century, Creation and Creativity in a Modern European Education*, Oradea, 2012; Ana Bantoș, *Scriitorul ca personaj autoreferențial*, în: *Literatura basarabeană și modelele literare europene*, București, 2012; Vitalie Răileanu, *Exodul din labirint*, Iași, 2013; Marius Chivu, *Sex, vodcă & pescuit*, „Dilema veche”, 2013, 509,

14-20 nov.; Mihail Vakulovski, „*Confidența unui loser*”, „Tiuk”, 2014, iul., www.tiuk.reea.net; Grigore Chiper, *O carte pentru intelectuali și pentru public*, „Contrafort”, 2014, 5-6; Nina Corcinschi, *Puncte de vedere și voci*, „Vatra”, 2017, 9-10, 37-38; Elena Șestacov, *Strategii ale discursului în proza lui Anatol Moraru*, „Philologia”, 2017, sept.-dec.; Grigore Chiper, *Existență și trăire, strategie narativă și ironie în proza lui Anatol Moraru*, „Contrafort”, 2018, 2-4; Mircea V. Ciobanu, *Anatol Moraru sau plăcerea pevestitului (Anatol Moraru, Punct de vedere)*, „Contrafort”, 2019, 7-8 (287-288), iul.-aug.; Anatol Moraru, Curriculum vitae, <https://usarb.md/wp-content/uploads/2019/03/CV-Moraru-An...pdf>.

Referințe bibliografice:

CIOBANU, Mircea V. Anatol Moraru sau plăcerea povestitului (Anatol Moraru, *Punct de vedere*). În: *Contrafort*. 2019, nr. 7-8 (287-288), iul.-aug.

CORCINSCHI, Nina. Puncte de vedere și voci. În: *Vatra*. 2017, nr. 9-10, p. 37-38.

MORARU, Anatol. *Nou tratat de igienă* (nuvele), Chișinău, 2002.

MORARU, Anatol. *Turnătorul de medalii*, Chișinău, Prut Internațional, 2008.

PILCHIN, Maria. „Nu mă tentează” de Anatol Moraru sau Cartea ca di(a)vertisment. În: *Timpul*. 2012, mai.

Notă: Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.16.06.03 *Contexte socio-culturale autohtone și interconexiuni europene în creația populară și literatura cultă din Basarabia (sec. XIX până în prezent)*, Institutul de Filologie Română „B.P.-Hasdeu” al USM.